

història

Carmelitans fills

(s. XVII-XIX)

Eugeni Perea Simón

L'hagiografia del fundador Bonaventura Gran i el pes de l'orde franciscà a Riudoms, al qual pertanyia, sovint han eclipsat l'existència d'altres comunitats religioses i personatges locals força importants i influents en el decurs de la història de l'església diocesana i claustral: benedictins, dominics, jesuïtes i carmelitans, alguns amb càrrecs de responsabilitat dins llurs comunitats. Pel que fa als carmelitans, en comptabilitzem tretze –deu homes i tres dones–, nascuts entre els segles XVII i XIX.

Tot i que de vocacions d'aquest orde religiós n'hi ha de registrades des d'inicis

del segle XVII, almenys que en tinguem constància, l'auge més important és en el segle XIX, segurament vinculades amb l'expansió que l'orde va tenir arreu de Catalunya d'ençà de finals d'aquell segle, amb l'establiment d'una xarxa de confraries pel territori que difonen, de manera eficaç, funcions pietoses, de caritat o d'ajudes mútues que calen en el sentiment de la població, sobretot la femenina. A Valls, els carmelitans s'hi troben establerts des de 1320 i més tard s'erigeixen convents masculins i femenins a Reus, Tortosa, Tarragona i la Selva del Camp, des d'on irradien la seva acció

propagandista, especialment a través de la imposició de l'escapulari als infants.

A Riudoms, l'orde del Carme s'estableix pel juny de l'any 1800, a instàncies de Josep Folch, prevere, beneficiat i arxiver parroquial, amb el caràcter d'arxiconfraria, una categoria canònica que denota importància, supremacia o privilegi per damunt de les existents, ja que aquesta només havia de passar comptes davant el rector i l'arquebisbe, no pas de l'ajuntament, com haurien de fer les confraries de rang normal.

L'extracció social dels carmelitans riudomencs és força diversa, des de fills de pagesos benestants fins a professors, comerciants o hisendats de notable influència comarcal; un punt en comú dels religiosos del segle XIX, a més de ser coetanis, és que patiren l'exclaustració de 1835 i, consegüentment, hagueren d'adaptar-se a la nova situació política i religiosa servint en parròquies, fora del claustre. De les tres carmelites riudomenques del segle XIX, dues són vedrunes, pertanyents a la família Sentís, que exerciren de mestres educadores i una d'elles, Gertrudis Sentís Vilanova,

Detall de les pintures de Josep M. Baiges Jansà realitzades en un mural de la capella del Carme de l'església parroquial de Riudoms (1980-1991).
Foto: Maria Eugènia Perea Virgili.

de Riudoms

esdevingué provincial de Catalunya i València. Una altra monja, Sebastiana Ferran Nogués, fou priora del monestir de Sant Josep i Santa Anna, de Tarragona.

De l'advocació carmelitana i la seva implantació i influència local n'hem parlat a bastament en el llibre *Advocacions religioses a l'arquebisbat de Tarragona: Riudoms com a exemple* (2007).

Per ordre cronològic apuntem, tot seguit, l'esbós biogràfic d'aquestes tretze personalitats riudomenques pertanyents a l'orde carmelitana l'any, precisament, de la celebració del cinquè centenari de Santa Teresa de Jesús, reformadora de l'orde carmelita i fundadora de les carmelites descalces i els carmelites descalços.

Nicolau de Jesús Maria Serra Nebot

Tarragona, 6/12/1604 – mort amb posterioritat a 1622. Carmelita descalç. Fill de Vicenç, mercader amb la ciutat alemanya de Constança, i Magdalena, de Riudoms, on hi tenien residència. Batejat per Llorenç Oliver a la catedral de Santa Maria de Tarragona. Va vestir l'hàbit a Barcelona, el 4 de juliol de 1621, i professà en el convent de Sant Josep de Barcelona

el 16 de juliol de 1622, als 17 anys d'edat.

Leandre de la Concepció Torà Rovelat

Riudoms, 6/3/1661 – Reus, 4/10/1683. Carmelita descalç. Fill de Vidal, mestre de cant i de minyons, i de Teresa, residents a Riudoms. Fou batejat per Pau Torrell, rector de la parroquial de Sant Jaume apòstol de Riudoms. Va vestir l'hàbit el 14 de novembre de 1680 i professà el 21 de novembre d'un any més tard. Morí en el convent carmelita de Reus, on residia.

Tomàs de Santa Anna Casanoves

Riudoms, 1739 – Girona, maig de 1794. Carmelita descalç. Fill de Miquel, de les Borges del Camp, i d'Engràcia, de Riudoms, on residien. Va vestir l'hàbit el 30 de setembre de 1760 i professà l'1 d'octubre de l'any següent, als vint-i-dos anys.

Jacint de Sant Jaume Gras Mas

Riudoms, 24/2/1784 – mort amb posterioritat a 1805. Carmelita descalç. Fill de Pere i Antònia, pagesos. Va vestir l'hàbit el 26 de setembre de 1804 i professà el 27 de setembre de l'any següent.

Josep de Sant Jeroni Simó Gili

Riudoms, 4 de febrer de 1787 – mort amb posterioritat a 1805. Carmelita descalç. Fill de Josep i Teresa, pagesos. Va vestir l'hàbit el 26 de setembre de 1804 i professà un any més tard, el dia 27 de setembre.

Josep Mas Esteva

Riudoms, 17/7/1798 – Oliana, l'Alt Urgell, gener de 1836. Carmelita descalç. Estudia a Lleida, on professa el 14 de maig de 1826 i adopta el nom religiós de Josep del Santíssim Sagrament. Un any més tard és ordenat sacerdot (10 de març). Celebra la missa nova a Riudoms (1827). En dissoldre's la Comunitat de Sant Josep de Lleida (1835) passa a exercir el ministeri a la capital del Segrià. Apressat per revoltosos anticlericals al poble d'Oliana (l'Alt Urgell), és assassinat pel gener de 1836.

Joan Pellicer Gran

Riudoms, 6/2/1801 – 28/12/1858. Carmelita descalç. Pronuncia els vots el 25 de gener de 1824 i adopta el nom religiós de Joan de la Creu. Fou ordenat sacerdot a Valls, el 28 de juny de 1825. Durant

Monestir de San José, dit de «Las Madres», a Àvila (Castella i Lleó), primera fundació de Teresa de Jesús establerta el 24 d'agost de 1562.
Foto: Ian.

dos anys (1830-1832) exercí d'ajudant de mestre de novicis, d'on va sortir destinat com a lector de vespres del col·legi teològic de Lleida; durant el curs de 1835 fa classes de Moral. Exclaustrat, l'any 1842 fou regent de les parròquies de Sant Joan evangelista de Porrera (el Priorat) i, entre novembre de 1852 i octubre de 1857, de la de Santa Maria de Siurana (el Priorat). Després d'haver deixat el servei parroquial, l'arquebisbe Josep Domingo Costa i Borràs, en visita pastoral a Siurana, fa esmenar els llibres sacramentals escrits pel regent mossèn Pellicer en advertir-hi errors d'inexperiència en les tasques administratives.

Francesc Massó Guinart

Riudoms, 12/12/1803 – Gràcia, Barcelona, 7/1/1852. Carmelita descalç. Va ingressar a l'orde l'any 1820 prenent el nom religiós de Francesc del Carme. A causa de les lleis civils de l'època no va poder professar en el temps reglamentari, raó per la qual inicià estudis de Filosofia a Reus, a l'espera de pronunciar els vots

definitius que, finalment, realitza l'11 de maig de 1824. Ordenat sacerdot el 22 de desembre de 1827, passa pels convents de Tarragona –on és nomenat capellà de l'Hospital de la metròpoli (15/2/1830)– i de Tortosa, on exerceix de primer director de l'Orde Tercer. Tenia residència a Barcelona, al carrer de Sant Rafael.

Andreu Salamó Salvat

Riudoms, 30/9/1804 – Tarragona, ? Carmelita descalç. Pronuncia els vots solemnes el 16 de juny de 1825 prenent el nom religiós d'Andreu dels Dolors. Mentre cursa estudis de Teologia s'ordena diaca a Lleida, el 9 de juny de 1827 i, cinc anys més tard, treballa com a passant de conferències de Moral de la Congregació Carmelita lleidatana. El 10 de juny de 1835 va ser nomenat lector o mestre d'estudiants del Col·legi teològic de Tarragona.

Joan Nogués Vidal

Riudoms, 8/5/1811 – Tarragona, 28/3/1878. Carmelita descalç. Fill de Joan i Marta, ambdós de Riudoms, pertanyents a famílies de profundes conviccions religioses, amb dos nebots també eclesiàstics, Joan Ferran Nogués (1839-1901), sacerdot, i Sebastiana Ferran Nogués (1855-1931), priora de les Carmelites Descalces de Tarragona. De jove, abandonà els estudis escolars per conrear les terres familiars, però al cap de poc es va sentir atret per la vocació religiosa i s'interessà per l'orde dels carmelites descalços, de manera que entra al convent que aquests tenien a Reus, on s'inicia en els estudis d'Humanitats. Fa el noviciat a Barcelona (24/9/1828) i estudia Filosofia a Reus, Teologia a Lleida i Moral a Tarragona, segons el model d'ensenyament especialitzat que aleshores tenia formalitzat la província de Sant Josep a Catalunya.

Professa en el convent de Sant Josep de Barcelona (25/9/1829) i adoptant el nom religiós de Joan de Sant Tomàs d'Aquino. Ordenat sacerdot a Lleida (13/6/1835), passa a ser destinat al convent de Sant Joan Baptista de Reus, just quan comença l'atac dels anticlericals als convents de la diòcesi, de manera que s'ha de refugiar a la capella dels Dolors del convent reusenc. Fortament atemorit per aquests fets violents i malalt –patia artritis crònica–, acaba exclaustrant-se (1835). Resideix gairebé sempre a Tarragona al servei de les monges carmelites descalces, com a confessor conventual. Col·labora amb Francesc Palau Quer en la seva obra fundadora (1872), l'assisteix en el seu traspàs i després el succeeix en la direcció de la Congregació de Germans i Germanes Carmelites descalços terciaris. Alguns membres de la congregació qüestionaren la seva direcció, tot i els esforços i treballs esmerçats en pro de la unitat religiosa i l'expandiment de les comunitats de germanes i germans que promogué per l'Aragó, les Balears i Catalunya, tal i com ha subratllat l'historiador Gabriel Beltran Larroya.

Reorganitza la Confraria del Carme i les pràctiques del seu culte marià (1851-1853). Va tenir de secretari particular el germà Josep Muntasell, de Constantí (el Tarragonès). Com a superior de l'orde realitza visites canòniques a distintes comunitats i serveis (el Vendrell, setembre de 1875), a vegades acompanyat del seu nebot, també sacerdot, Joan Ferran Nogués (1839-1901). De caràcter afable i lliurat enterament al ministeri sacerdotal, segons els contemporanis que el van conèixer, exercí la predicació, malgrat no tenir aptituds oratòries.

Fou autor de dues obres de caràcter organitzatiu i de pietat: *Compendio de las reglas que deben observar los cofrades de Nuestra Señora la Virgen del Carmen*

(Tarragona, 1853) i *Devota novena que en obsequio de la beata María de los Ángeles, religiosa carmelita descalza, para provecho y utilidad de los fieles, ha compuesto un religioso de la misma Orden* (Tarragona, 1867).

Morí a Tarragona a causa d'una congestió pulmonar i fou enterrat al cementiri de la ciutat el dia següent del seu traspàs.

Sebastiana Ferran Nogués

Riudoms, 25/11/1855 –Tarragona, 4/5/1931. Carmelita descalça. Filla de Josep Ferran i Josepa Nogués Vidal; un germà seu l'any 1894 tenia la residència al carrer Nou. Vesteix l'hàbit el 19 d'abril de 1876 i adopta el nom religiós de Sebastiana de Santa Teresa de Jesús. Professa transcorregut l'any de noviciat (20/4/1877) i, amb el temps, esdevé priora del monestir de Sant Josep i Santa Anna de les Carmelites Descalces de Tarragona (1894-1897). Era neboda del també carmelita descalç Joan Nogués Vidal (1811-1878). La Comunitat carmelitana de Tarragona ha guardat record seu com el d'una dona molt baixa d'alçada –diuen que no arribava al faristol– però amb un caràcter molt fort i disciplinat.

Gertrudis Sentís Vilanova

Riudoms, 5/2/1879 –Tarragona, 5/12/1966. Carmelita de la Caritat, vedruna. Filla de Jaume i Plàcida, germana del canonge Joan Sentís i neboda del també canonge Gaietà Sentís Gran (1846-1922). Mestre de primera ensenyança (1902) per l'Escola Normal de Barcelona. Acompanya el seu oncle Sentís en la seva estada de resident a la canònica de Lleó, Castella (1898). L'any 1902, retornada a Tarragona, entra com a novícia a l'orde de les carmelites. Formalitza els vots temporals el 1904 i els perpetus el 5-1-1908 i adopta el nom religiós de Maria Gertrudis de Sant Josep. Treballa en el col·legi de reforma "Casa asil de Sant Josep", del

Camp de Mart, de Tarragona, fins l'esclat de la Guerra Civil espanyola (1936), moment en què fugí a Barcelona i, el 9 de setembre, es trasllada a Marsella (Boques del Roine), des d'on passa a Gènova i Roma. El 12 de gener de 1937, juntament amb la seva cosina Maria Dolors Sentís Simeon, passen a residir a la Sevilla ocupada pels franquistes; acabada la guerra, pel gener de 1939, retorna a Tarragona, on exerceix de mestra. Esdevindrà superiora del col·legi del Sagrat Cor de Tarragona (1941), que ajuda a reconstruir i, més tard, del col·legi de Santa Joaquina de Vedruna. Elegida Mare Provincial de Catalunya i València (25/10/1942), es trasllada a la casa mare de Vinalesa (València), per exercir aquest càrrec fins l'any 1948, en què retorna a Tarragona. Ostentà el càrrec de superiora del Col·legi en els períodes de 1924-1930, 1935-1936, 1939-1942 i 1948-1954.

El govern espanyol li concedí la Gran Creu d'Alfons x el Savi per la seva tasca pedagògica (8/6/1955).

Maria Dolors Sentís Simeon

Riudoms, 1897 –Tarragona, 9/1/1984. Carmelita de la Caritat, vedruna. Filla d'Eusebi i Ramona, germana del militar Josep Maria Sentís Simeon. Entra a l'orde religiós a Tarragona el 26 de maig de 1917 i formalitza els vots perpetus el 10 setembre de 1925, adoptant el

nom religiós de Maria dels Dolors de Sant Josep. Exerceix en els col·legis de Gràcia (Barcelona), Valls (l'Alt Camp), les Borges Blanques (les Garrigues) i, finalment, l'any 1926, a Tarragona. Posseïa títol d'ensenyament primari (1933). A l'esclat de la revolta militar de 1936, fugí cap a Barcelona i tot seguit passa a residir a Roma; pel gener de 1937, amb la seva cosina Gertrudis, es traslladen a la Sevilla franquista, on hi restaren fins l'acabament de la Guerra Civil espanyola. Retornada a Tarragona, forma part del professorat del col·legi carmelita i presideix l'Associació d'Antigues Alumnes.

El govern espanyol li concedí el Llaç d'Alfons x el Savi, en mèrit a la seva trajectòria pedagògica. »

Bibliografia de referència

- Beltran Larroya, Gabriel. 1965. «Carmelitas descalzos catalanes de 1835». *Monte Carmelo*, 73, pp. 21, 32, 45 i 51.
- Beltran Larroya, Gabriel. 1990. *Carmelitas descalzas de Cataluña y Baleares*. Roma: Teresianum, pp. 718-723.
- Castillo Lupiáñez, Antoni. 1992. «La màgia dels objectes religiosos». *Lo Floc*, 125 (maig-juny 1992), pp. 8-9.
- Perea Simón, Eugeni. 2007. *Advocacions amb goigs a l'Arquebisbat de Tarragona: Riudoms com a exemple*. Barcelona: Editorial Claret, pp. 125-137.

Signatura de Joan Pellicer Gran, regent de la parròquia de Santa Maria de Siurana (el Priorat), estampada en un llibre sacramental conservat a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (1853).